

Ina epoca per sasez

Churrezia en il temp medieval tempriv

DA LINUS BÜHLER / TRANSLAZIUN ANR

■ Tge nizzegia ina examinaziun davart Churrezia en il temp tranter il 5avel ed il 10avel tschientaner en vista al fatg ch'igl exista gia pliras lavurs davart questa epoca? Questa constataziun fa l'autur *Reinhold Kaiser* en l'introducziun da ses cudesch «Churrätien im frühen Mittelalter» ch'è cumpari l'onni passà. La finamira da Kaiser è dentant da resumar ils singuls studis existents resguardond era las pli novas perscrutaziuns archeologicas. Uschia èsi reussi a l'autur da porscher ina sintesa survesaivla da quest temp.

Kaiser è dapi il 1990 professer per istorgia dal temp medieval tempriv a l'università da Turitg. El ha perscrutà ils uvestgieus francons. Uschia descriva Kaiser en ses cudesch adina era las relaziuns dad ordaifer che han influenzà la Rezia. Il cudesch consista da trais parts: L'emprima tracta l'istorgia politica e las furmas d'organisaziun, en il segund chapitel vai per cults, baselgia, art e cultura ed il davos vegn descrit la colonisaziun, l'economia e la societad.

Trenta chartas istoricas

Ils avantatgs dal studi sa mussan oravant tut en l'emprima part. Là vegn sclerì las consequenzas da l'orientaziun politica da la Rezia envers il nord: Dapi l'entschatta dal 6avel tschientaner è la Rezia prima vegnida integrada en il reginavel meroving dals Frans. Tranter il 6avel ed 8avel tschientaner vegnan ils cunfins da l'uestgieu da Cuir midads. En il nord s'extenda l'uestgieu enfin il Hirschsprung, il Sântis e la Planira da la Linth. En il vest tanscha l'uestgieu enfin la Val d'Ursera. Ma entant che pliras valladas tessinaises appartegnevan ina giada anc a la Raetia prima, èn quellas uss vengidas separadas da l'uestgieu. Be Meauc e la Bergaglia èn restads. Persuenter è il Vnuost vegnì vitiers. En il nordost gieva l'uestgieu viaden en la regiun da Götzi-Rankweil ed en il Montafun. Adina puspè illustreschan chartas istoricas, en tut èsi trenta, il text.

Differentas opiniuns dal 9avel tschientaner

Cun l'istorgia davart persunas emprova Kaiser da sclerì il 9avel tschientaner en

Rezia. Davart quest'epoca divergeschan las opiniuns dals istorichers. Ella è signada dal domini caroling cun ses conts. Ina tavla da survista visualisescha las opiniuns controversas dals istorichers.

In chapitel prezios è quel dal cumenzament da la cristianisaziun. La nova cardientscha è medemamain era stada ina part da la romanisaziun. Ma la cristianisaziun n'è betg stada in process linear, sco era betg en autras provinzas. Interessant èn era las remartgas criticas da l'autur davart las baselgias-fortezas ed ils chastels-baselgia che vegnan considerads sco particularitads reticas.

L'istorgia da lingua na persvada betg
Main persvadent è dentant la contribu-

ziun davart il svilup da l'istorgia da la lingua. Ella cumenza gia cun ina constataziun geografica che n'è betg gista. En connex cun la Rezia dal temp medieval tempriv manegia Kaiser ch'ils pievels esters sajan sa domiciliads be en las zonas dal nord pli planivas. Tenor explicaziuns precedentas na tutga quest territori dentant betg pli tar Churrezia. La zona da contact alemana e rumanescha vegn alura era fixada memia lunsch en il sid – en la regiun dal Principadi da Liechtenstein. Significativ èn era ils mussaments, numnadamain fossas alemanas e chats da fossas. Questas exchavaziuns èn dentant vengidas fatgas a Bregenz, Arbon, Dornbirn, Marchbach ed Altstätten, pia pli lunsch en il

nord. Donn èn era las trais chartas en quest chapitel che n'explitgeschan betg il text u na tutgan betg en quest lieu. Ellas cuntregnan schizunt indicaziuns falladas. Uschia na deriva per exempel il num Cuir betg dal latin, mabain deriva d'in pled celtic. I croda era si che las indicaziuns da litteratura sa restrenschan be sin in perscrutader, entant ch'il scienzià ed istoricher da lingua Hans Stricker, che ha fatg lavurs impurtantas sin quest champ, na vegn insumma betg menziunà.

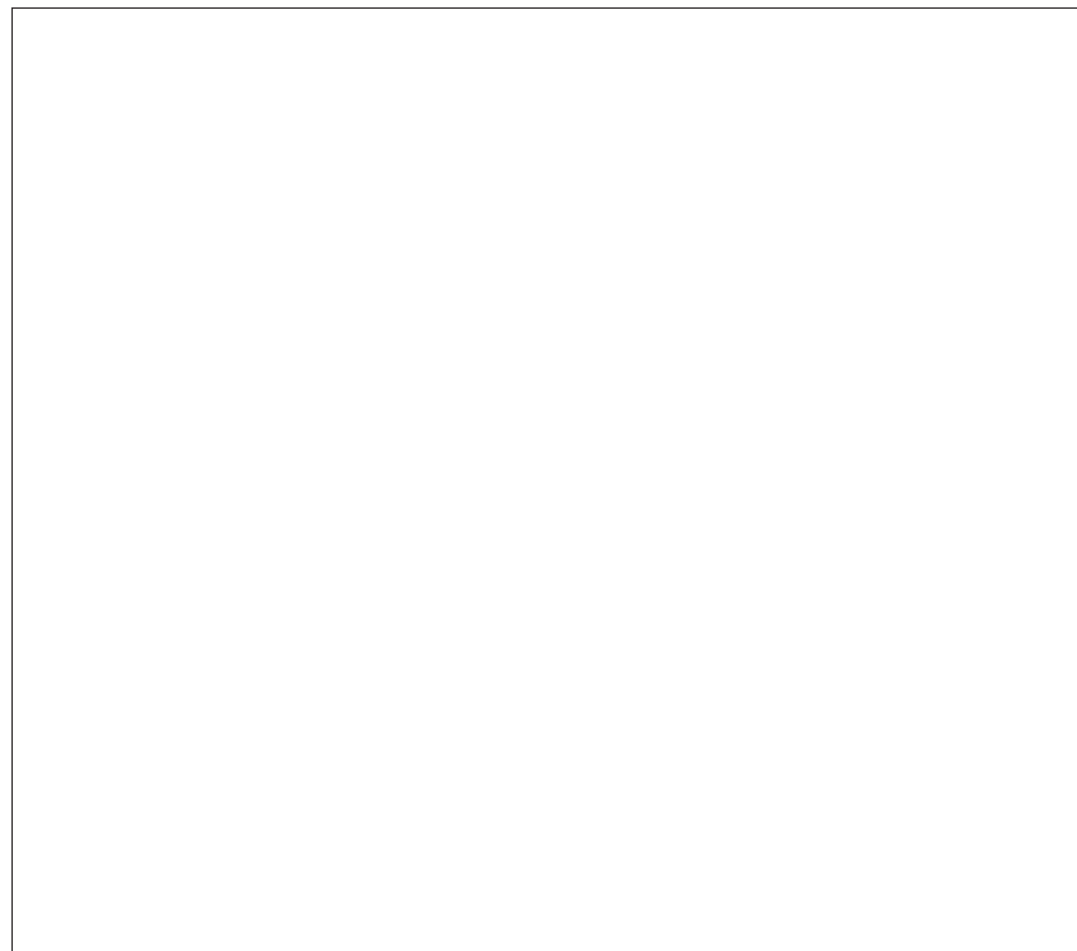
La qualitat dal studi

La qualitat dal studi è che l'autur ha pudì mussar ch'i sa tracta tar il temp medieval tempriv en la Rezia d'ina

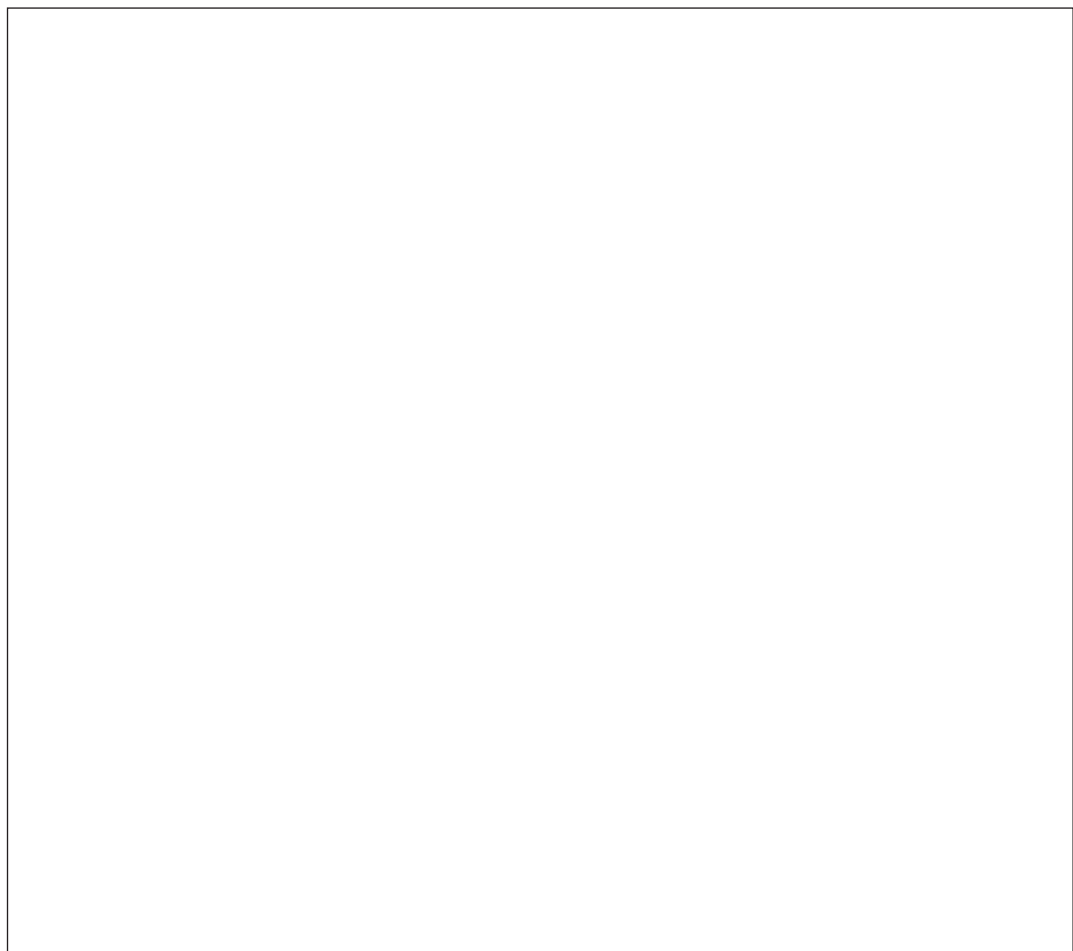
epoca autonoma. Plinavant ha Kaiser demonstrà cleramain il svilup istoric e politic. I na sa tracta betg da scuvertas spectacularas che distinguan quest studi. La valita da la lavur da Kaiser sa chatta en la cumparegliaziun surregionala ed en las correcturas ch'el pren a maun vid il stan da la perscrutaziun fin uss. A moda persvadenta resumescha Kaiser la vasta litteratura tar quest tema ed el se basa oravant tut sin lavurs da Otto P. Clavadetscher, Elisabeth Meyer-Marthaler e P. Iso Müller.

Reinhold Kaiser, «Churrätien im frühen Mittelalter. Ende 5. bis Mitte 10. Jahrhundert», Chasa editura Schwabe, Basilea 1998. 290 paginas, 31 chartas, 49 illustraziuns, pretsch 68 francs.

Legenda tar illustraziun 1: Il cuvel da cult a Zillis dal temp roman tardiv.

Legenda tar illustraziun 2: Glista dal convent da Mustér da l'onni 823.

Legenda tar illustraziun 3: In'indizi per la tratga da muvel en il temp medieval tempriv è l'illustraziun dal 8avel tschientaner a Sogn Proculus da Naturns.